

ΙΔΕΕΣ Γκι Ντεμπόρ: Πώς διαβάζεται σήμερα;

Η γονιμοποιός δύναμη του Ντεμπόρ επαναφέρει στην επικαιρότητα την ανάγκη της κριτικής και αναστοχαστικής σκέψης

Από τον Στέφανο Ροζάνη

Ο κόσμος ως προσομοίωση

Η επικαιρότητα ενός στοχαστή -αν και ο ισχυρισμός θα μπορούσε πειστικά να διεκδικήσει τη γενίκευσή του σε ποικιλόμορφους τομείς πνευματικής δραστηριότητας- δεν μπορεί ασφαλώς να νοηθεί ως ευθύγραμμη και πάντα έκδηλη μέσα στην κατά καιρούς εξελισσόμενη κοινωνική σφαίρα. Η ανάπτυξη της κριτικής αναδόμησης και της αναλυτικής διεξόδου στις κοινωνικές δομές, καθώς και η ανάδειξη ανατρεπτικών δυναμικών που υποκρύπτονται μέσα στο προφανές των κοινωνικών ρευμάτων, δεν είναι ένα έργο που φανερώνεται και / ή τεκμηριώνεται από το πλήθος των αναφορών ή το πρόδηλο ενδιαφέρον των μεταγενεστέρων. Αντίθετα, προκειμένου για εξαιρετικά σημαίνοντα έργα, υπάρχουν, τις περισσότερες φορές, μια σιωπηλή αποδοχή του στοχασμού ως αφετηρίας και μια εκθετική ανάπτυξη των ιδεών του στοχαστή, η οποία γονιμοποιεί την εξέλιξη των ιδεών κατά τρόπο ώστε οι «πρώτες» ιδέες να αποκρύπτονται ή να μεταμφιέζονται αλλά συγχρόνως, μέσω ακριβώς της απόκρυψης ή μεταμφίεσής τους, να αναδεικνύεται η οφειλή προς αυτές: μια οφειλή πανίσχυρη και πάντως εξαιρετικά δημιουργική. Αυτή είναι η περίπτωση του καταστασιακού στοχαστή Γκι Ντεμπόρ.

Μια από τις πλέον σημαντικές επαληθεύσεις του ανωτέρω ισχυρισμού αποτελεί το «άγχος» της ισχυρής επίδρασης των κοινωνικών και πολιτικών εναισθήσεων του Γκι Ντεμπόρ στη διαμόρφωση ενός κατεξοχήν επίκαιρου κοσμοειδώλου του σύγχρονου, αδιέξοδου και κατακερματισμένου κόσμου της εικόνας ως προσομοίωσης και των κοινωνικών δυναμικών ως προσομοιωτικών δυναμικών, που ακυρώνουν ή αναθεωρούν και επαναπροσδιορίζουν τη μεταφυσική αναζήτηση, μέσα στους λαβυρίνθους της αξίωσης μιας διαφοράς μεταξύ αληθούς και ψευδούς, διαρκούς και εφήμερου στην περιοχή του κοινωνικού και πολιτικού, αλλά και της σύγχρονης ατομικότητας. Αναφέρομαι, βέβαια, στο έργο του Ζαν Μποντριγιάρ. Χωρίς τις εναισθήσεις του Ντεμπόρ, η παντοδυναμία των simulacra στη δόμηση του σύγχρονου υποκειμένου και των δράσεών του, όπως συντίθεται στη διορατική αντίληψη του Μποντριγιάρ, θα ήταν ανέφικτη ή πάντως δεν θα προσλάμβανε αυτόν το συγκεκριμένο προσανατολισμό και αυτή τη συγκεκριμένη οξεία κριτική στόχευση, που καθιστούν σήμερα το έργο του Μποντριγιάρ αξονικό για το θεωρητικό μας οπλοστάσιο. Ο Ντεμπόρ είναι η προϋπόθεση

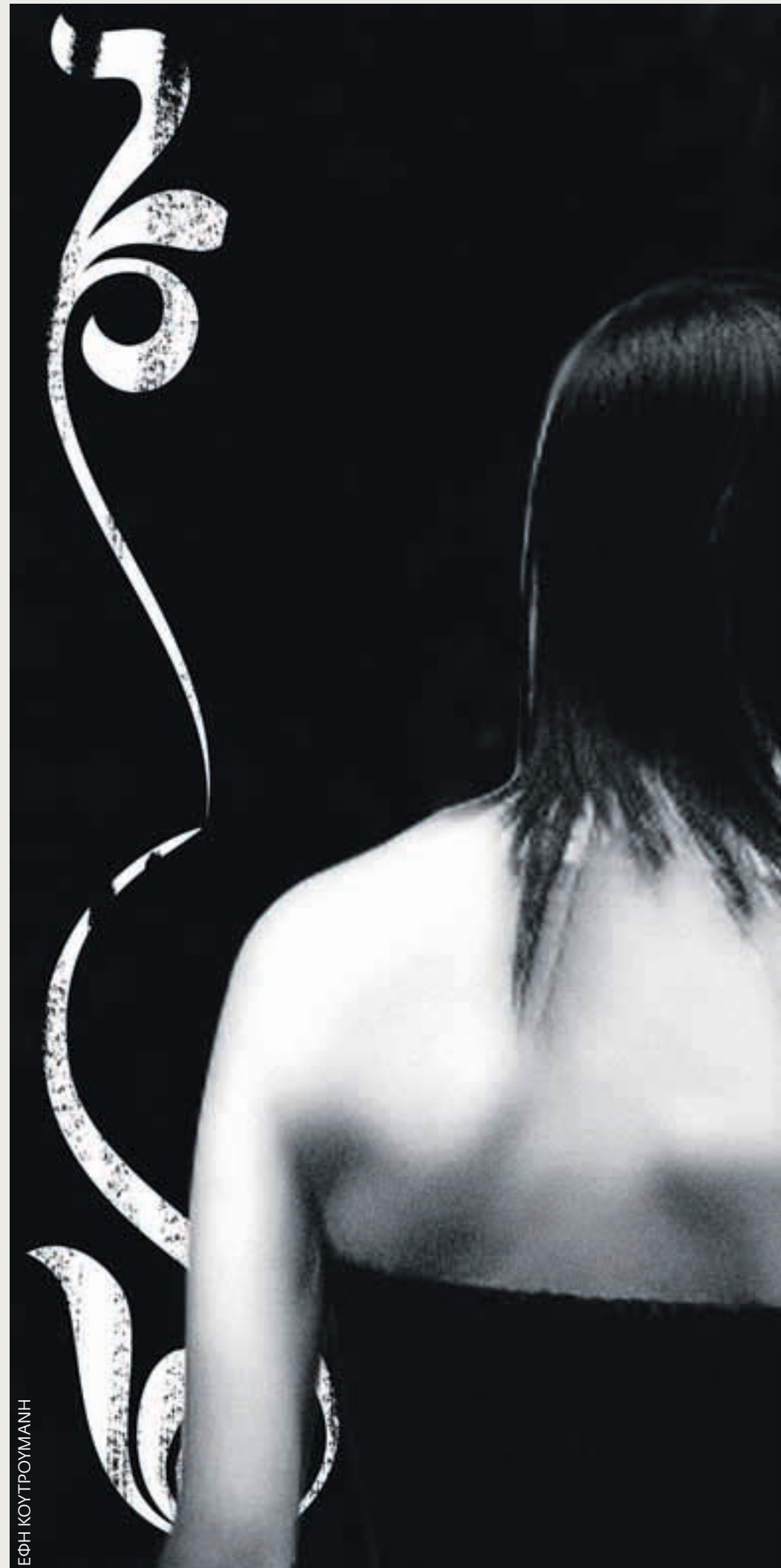
του Μποντριγιάρ, με τον ίδιο τρόπο που ο Χέγκελ είναι η προϋπόθεση του Μαρξ και της μαρξικής ουτοπίας.

«Το άγχος της επίδρασης» και η ισχυρή επιρροή του Ντεμπόρ έχει ομολογηθεί από τον ίδιο τον Μποντριγιάρ με μια αμφίσημη βεβαίωση: «Οι καταστασιακοί είχαν ρευστοποιήσει το χώρο του πανεπιστημίου... Σήμερα επιχειρούμε μια σταθεροποίηση, μια επανίδρυση, όμως εκείνη την εποχή η πρόθεση ήταν αντίθετη: να φθάσουμε όσο το δυνατόν μακρύτερα στην εξαφάνιση, ακριβώς για να δούμε τι θα συνέβαινε εκεί έξω».

Ο Ντεμπόρ υπήρξε ο κύριος υποκινητής αυτής της πρόθεσης για διάλυση και εξαφάνιση της στερεοτυπίας της κοινωνίας της εικόνας, της άρνησης της διαφοράς μεταξύ αληθούς και ψευδούς, διαρκούς και εφήμερου μέσα στις σύγχρονες κοινωνικές δομές. Όπως, άλλωστε, και ο Ανρί Λεφέμπρ, στον οποίο συχνά πυκνά αναφέρεται ο Μποντριγιάρ. Αλλά είναι ακριβώς αυτή η ίδια υποκίνηση, η ίδια πρόθεση που εμπνέει τον Μποντριγιάρ στην πορεία του προς την εξαφάνιση και την άρνηση της διαφοράς μέσω των προσομοιωτικών μηχανισμών (simulacra), τους οποίους καθιστά κεντρικό πρόταγμα της αναστοχαστικότητάς του πάνω στο κοινωνικό και ατομικό πεδίο.

Πιθανώς, ο Μποντριγιάρ να διατηρεί, ως προς αυτό το ζήτημα, μια κάποια διακριτική απόσταση από την αναλυτική σκέψη του Ντεμπόρ. Η ουσία, ωστόσο, παραμένει η ίδια και ο αναστοχασμός περιστρέφεται στους ίδιους άξονες. Και στις δύο περιπτώσεις (Ντεμπόρ – Μποντριγιάρ), η πλαστογράφηση της διάρκειας μέσα στην προσομοιωτική κατάσταση της κοινωνίας της εικόνας και του θεάματος παραμένει το σταθερό αναφορικό σχήμα. Με αυτούς τους τρόπους, ο Ντεμπόρ είναι η προϋπόθεση του Μποντριγιάρ και ο Μποντριγιάρ το μέλλον της θεωρίας του Ντεμπόρ. Η συνάντησή τους στους ασαφείς δρόμους της μετανεωτερικότητας είναι ένα πρόβλημα προς αντιμετώπιση. Ωστόσο, εκείνο που έχει τη μεγαλύτερη σημασία είναι ασφαλώς ότι η γονιμοποιός δύναμη του Ντεμπόρ, μέσω του Μποντριγιάρ και όχι μόνον, συγκροτεί μια διαρκή επικαιρότητα της κριτικής και αναστοχαστικής σκέψης. Επικαιρότητα η οποία βρίσκει τους τρόπους και τα μέσα εκδήλωσής της στα «φιλοσοφικά μετεωρολογικά δελτία», για να χρησιμοποιήσω μια διατύπωση του Ντεριντά.

Ο Στέφανος Ροζάνης διδάσκει Φιλοσοφία των Μέσων στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

ΕΦΗ ΚΟΥΤΡΟΥΜΑΝΗ